

Riksrevisionens rapport om Sverige i Arktiska rådet

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2013/14:50 om Riksrevisionens rapport om Sverige i Arktiska rådet samt en motion som väckts med anledning av skrivelsen och ett antal motioner från den allmänna motionstiden 2013. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de iakttagelser som Riksrevisionen har gjort i granskningsrapporten Sverige i Arktiska rådet – effektivt utbyte av medlemskapet? (RiR 2013:9). Vidare redovisas regeringens åtgärder med anledning av dessa iakttagelser. Granskningen ingår i Riksrevisionens granskningsstrategi Hållbar utveckling – klimat. Den kommer även att utgöra ett bidrag till en multilateral granskning av Arktiska rådet som revisionsmyndigheterna i Norge och Ryssland samordnar.

I sitt ställningstagande betonar utskottet att Sveriges samarbete med övriga arktiska stater är viktigt i en tid då områdets strategiska betydelse ökar, och utskottet välkomnar därför Riksrevisionens granskning. Utskottet understryker vikten av att regeringen i alla sammanhang är tydlig med Sveriges prioriteringar och regelbundet redovisar vilka resultat som uppnåtts för att säkerställa att befintliga resurser används på ett effektivt sätt, men gör bedömningen att Riksrevisionens granskning av denna aspekt försvårats av att den sammanfallit med det svenska ordförandeskapet i Arktiska rådet. Utskottet välkomnar de åtgärder som regeringen vidtagit för att säkerställa att rekommendationer från Arktiska rådet bedöms, prioriteras mellan och i relevanta fall genomförs i Sverige. Utskottet understryker också vikten av att regeringen regelbundet informerar riksdagen om utvecklingen i Arktis.

Utskottet avstyrker samtliga motioner och föreslår att regeringens skrivelse läggs till handlingarna. Utskottets ställningstagande har lett till fyra reservationer (S, MP, V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Bakgrund	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Granskningen m.m.	5
Riksrevisionens granskning	5
Regeringens skrivelse	6
Motionerna	6
Utrikesutskottets ställningstagande	7
Granskningen	7
Miljöskydd i Arktis	9
Övriga motionsförslag	9
Reservationer	11
1. Granskningen, punkt 1 (S, V)	11
2. Granskningen, punkt 1 – motiveringen (MP)	11
3. Miljöskydd och samarbete om Arktis, punkt 2 (S)	12
4. Miljöskydd och samarbete om Arktis, punkt 2 (MP, V)	14
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Skrivelsen	16
Följdmotionen	16
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Granskningen

Riksdagen avslår motionerna 2013/14:U7 och 2013/14:U303 yrkande 58.

Reservation 1 (S, V)

Reservation 2 (MP) – motiveringen

2. Miljöskydd och samarbete om Arktis

Riksdagen avslår motionerna 2013/14:U242 yrkandena 1–5, 2013/14:U303 yrkande 59 och 2013/14:MJ493 yrkande 2.

Reservation 3 (S)

Reservation 4 (MP, V)

3. Övriga motioner

Riksdagen avslår motionerna 2013/14:U211 och 2013/14:U248 yrkandena 1–6.

4. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2013/14:50 till handlingarna.

Stockholm den 20 februari 2014

På utrikesutskottets vägnar

Sofia Arkelsten

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Arkelsten (M), Carina Hägg (S), Christian Holm (M), Mats Johansson (M), Carin Runeson (S), Fredrik Malm (FP), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Christer Winbäck (FP), Bodil Ceballos (MP), Désirée Pethrus (KD), Julia Kronlid (SD), Hans Linde (V), Désirée Liljevall (S) och Elisabeth Björnsdotter Rahm (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2013/14:50 om Riksrevisionens rapport om Sverige i Arktiska rådet samt en motion som väckts med anledning av skrivelsen. I betänkandet behandlas dessutom ett antal motioner från den allmänna motionstiden 2013 som berör Arktis.

Bakgrund

Riksrevisionen överlämnade enligt 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. den 7 maj 2013 granskningsrapporten Sverige i Arktiska rådet – effektivt utbyte av medlemskapet? (RiR 2013:9) till riksdagen. Syftet med granskningen har varit att undersöka om Sverige får ett effektivt utbyte av medlemskapet i Arktiska rådet. Granskningen ingår i Riksrevisionens granskningsstrategi Hållbar utveckling – klimat. Den kommer även att utgöra ett bidrag till en multilateral granskning av Arktiska rådet som revisionsmyndigheterna i Norge och Ryssland samordnar.

Den 28 maj 2013 överlämnade riksdagen Riksrevisionens granskningsrapport till regeringen. Med anledning av rapporten överlämnade regeringen skrivelsen Riksrevisionens rapport om Sverige i Arktiska rådet till riksdagen den 28 november 2013.

Som ett led i beredningen av ärendet besökte riksrevisor Claes Norgren utskottet den 5 december 2013 för att närmare redogöra för Riksrevisionens iakttagelser. Samma dag informerade även ambassadör Gustaf Lind utskottet om regeringens skrivelse med anledning av rapporten. Miljö- och jordbruksutskottet deltog vid båda dessa utfrågningar.

Utskottet har nyligen behandlat frågor om Arktis utförligt i betänkandet Norden (2012/13:UU3).

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen återger regeringen kortfattat de iakttagelser som Riksrevisionen har gjort i granskningsrapporten. Regeringen redovisar vidare sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser samt redogör för vilka åtgärder som regeringen vidtagit eller avser att vidta med anledning av dessa iakttagelser.

Utskottets överväganden

Granskningen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelse 2013/14:50 till handlingarna och avslår motionerna.

Jämför reservationerna 1 (S, V), 2 (MP), 3 (S) och 4 (MP, V).

Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen konstaterar i rapporten att Sverige inte har fått ett i alla avseenden effektivt utbyte av medlemskapet i Arktiska rådet.

Riksrevisionens bedömning är att regeringens prioriteringar i strategidokument och ordförandeskapsprogram inte ger en tydlig bild av inriktningen för regeringens klimatarbete i Arktiska rådet. Det blir därmed svårt att bedöma om Sveriges arbete i rådet utgår från uttalade prioriteringar. Riksrevisionen konstaterar att regeringen har stärkt processerna inom Arktiska rådet under Sveriges ordförandeskap. Motsvarande arbete har dock inte lagts ned för att säkerställa en fungerande process för genomförande i Sverige. Enligt Riksrevisionens bedömning har regeringen heller inte gett riksdagen löpande information om det löpande arbetet och ordförandeskapet i rådet på det sätt som riksdagen efterfrågat. Riksrevisionen menar också att det avtal om sjö- och flygräddning som tagits fram inom Arktiska rådet inte innebär någon större rättslig förändring jämfört med tidigare existerande sjö- och flygräddningsavtal. Riksrevisionen konstaterar att regeringen inte har varit öppen och tydlig i sin framställning av avtalets typ och innebörd.

Mot bakgrund av resultatet av granskningen lämnar Riksrevisionen följande rekommendationer som syftar till att Sverige ska få ett mer effektivt utbyte av medlemskapet:

- Regeringen bör säkerställa att prioriteringarna för arbetet i Arktiska rådet är tydliga.
- Regeringen bör säkerställa att rekommendationer från Arktiska rådet bedöms, prioriteras mellan och i relevanta fall genomförs i Sverige. Regeringen bör tydliggöra för myndigheterna var ansvaret för en sådan process ligger.
- Regeringen bör ge riksdagen regelbunden information om verksamheten i Arktiska rådet, i enlighet med vad riksdagen har efterfrågat.

Regeringens skrivelse

Regeringen understryker i skrivelsen att man delar Riksrevisionens bedömning att regeringen bör säkerställa att prioriteringar för arbetet i Arktiska rådet är öppna och tydliga och påpekar bl.a. att det framgår av relevanta dokument att det svenska arbetet mot klimatförändringar i Arktiska rådet kommer att bedrivas genom att man lyfter fram frågan om de globala klimatförhandlingarna, prioriterar utsläppsminskningar av sot, stärker forskning och miljöövervakning samt sprider kunskap.

Regeringen delar också Riksrevisionens bedömning om vikten av att säkerställa att rekommendationer från Arktiska rådet bedöms, prioriteras mellan och i relevanta fall genomförs i Sverige. Rekommendationerna från den s.k. Kirunadeklarationen, som antogs vid ministermötet i maj 2013, har analyserats, och Regeringskansliet har gjort en prioritering av hur de ska följas upp.

Det framgår av skrivelsen att regeringen inte delar Riksrevisionens bedömning att regeringen inte har varit tydlig i sin framställning av innebörden i det avtal om sjö- och flygräddning (Search and rescue, SAR, på svenska efterforskning och räddning) som har tagits fram inom ramen för Arktiska rådet. Regeringen konstaterar att Sverige redan innan SAR-avtalet undertecknades var bundet av ett antal avtal som numera ingår i SAR-paketet, men att Arktiska rådets avtal är det första multilaterala avtalet för hela regionen och att det har ett tydligt mervärde genom att alla länder i regionen är bundna att samarbeta. Detta mervärde har bl.a. visats i ett antal gemensamma övningar som genomförts sedan undertecknandet 2011.

I skrivelsen ger regeringen också en beskrivning av hur riksdagen informerats om arbetet i Arktiska rådet.

Motionerna

Socialdemokraterna understryker i kommittémotion 2013/14:7 av Urban Ahlin m.fl. att de arktiska frågorna växer i betydelse och att det därför är viktigt att regeringen och riksdagen tillsammans kan lägga mer kraft på dessa frågor. Riksrevisionens granskning ger enligt motionärerna ytterligare stöd för ökad redovisning till riksdagen om regeringens arbete med de arktiska frågorna. Regeringen bör enligt motionärerna även förbättra sitt arbete med att tydliggöra ansvarsfördelningen vid genomförandet av Arktiska rådets rekommendationer. I kommittémotion 2013/14:U303 yrkande 58 av Urban Ahlin m.fl. (S) anförs att regeringen bör lämna en årlig skrivelse till riksdagen om verksamheten i Arktiska rådet och Barentsrådet. I samma motions yrkande 59 och i kommittémotion 2013/14:U303 yrkande 2 av Matilda Ernkrans m.fl. anför Socialdemokraterna att Sverige, med respekt för varje lands rätt att själv besluta om sina naturtillgångar och med respekt för FN:s havsrättskonvention, ska verka för ett långsiktigt

skydd för de känsliga miljöerna i Arktis. I den förstnämnda av dessa två yrkanden understryks också vikten av att man från svensk sida ytterligare främjar den arktiska regionen och utvecklar forskningen i Arktis.

Miljöpartiet föreslår i kommittémotion 2013/14:U242 av Bodil Ceballos m.fl. att Sverige bör ta initiativ till omedelbara moratorier för att stoppa utvidgad exploatering i Arktis och vissa typer av fiske (yrkandena 1, 3 och 4). Sverige bör också inom Arktiska rådet verka för ett förbud mot ny oljeborrning i Arktiska oceanen (yrkande 2). Vidare anser Miljöpartiet i yrkande 5 att Sverige bör ta initiativ till att bilda ett reservat för fred och miljöskydd i Arktis.

Utrikesutskottets ställningstagande

Granskningen

Utskottet välkomnar Riksrevisionens granskning av Sveriges medlemskap i Arktiska rådet. Som påpekas i följdmotionen till regeringens skrivelse är Sveriges samarbete med övriga arktiska stater mycket viktigt i en tid då områdets strategiska betydelse ökar. Den arktiska regionen genomgår omfattande förändringar. Dessa förändringar, inte minst inom klimatområdet, skapar nya utmaningar men också möjligheter som Sverige måste förhålla sig till och påverka.

Ett effektivt utbyte av medlemskapet i Arktiska rådet är en viktig del i Sveriges strategi för den arktiska regionen som regeringen beslutade om 2011. I strategin anges hur och genom vilka internationella samarbetsorgan och bilaterala kanaler som regeringen bör verka för att uppnå sina mål för Arktis. Det framgår av strategin att Arktiska rådet är det främsta multilaterala forumet för frågor som rör regionen. Avslutningsvis diskuteras huvudprioriteringar inom strategins tre tematiska områden: klimat och miljö, ekonomisk utveckling och den mänskliga dimensionen.

Sverige är en av åtta medlemsstater i Arktiska rådet. Ordförandeskapet i rådet roterar mellan medlemsstaterna. Sverige var ordförande från maj 2011 till maj 2013, vilket sammanfaller med den period då granskningen genomfördes. Sveriges prioriteringar för ordförandeskapet framgår av det ordförandeskapsprogram som presenterades i april 2011. Miljö och klimat var, liksom den mänskliga dimensionen, prioriterade frågor även i ordförandeskapsprogrammet, men regeringen lade även stor vikt vid insatser för att stärka Arktiska rådet, bl.a. genom att upprätta ett permanent sekretariat.

Som ordförande i en multilateral organisation krävs betydande insatser för att hantera och lösa frågor som kanske inte ingår i de egna prioriteringarna, men som är av stor betydelse för ett fortsatt gott samarbete inom organisationen och med dess samarbetspartner. Sveriges ordförandeskap i Arktiska rådet var, såvitt utskottet kan bedöma utan genomgripande granskningar som grund, mycket framgångsrikt. Genom ett väl genomfört ordförandeskap, där Arktiska rådet stärkts som organisation och där viktigt

vetenskapligt arbete har initierats inom områden som är prioriterade för Sverige och andra medlemsstater, har Sverige lagt grunden för att långsiktigt få ett effektivt utbyte av medlemskapet i Arktiska rådet.

Beträffande de konkreta rekommendationer som Riksrevisionen framför vill utskottet anföra följande. Utskottet instämmer i att de prioriteringar och målsättningar som ställs upp för Sveriges medlemskap i Arktiska rådet bör vara både tydliga och möjliga att följa upp. Enligt utskottets uppfattning har granskningen av denna aspekt, av de skäl som anges ovan, försvårats av att den genomförts under den period då Sverige var ordförande i Arktiska rådet. Utskottet vill dock understryka vikten av att regeringen i alla sammanhang är tydlig med Sveriges prioriteringar och regelbundet redovisar vilka resultat som uppnåtts för att säkerställa att resurser används på ett effektivt sätt.

Utskottet vill också, liksom Riksrevisionen, understryka vikten av att regeringen säkerställer att rekommendationer från Arktiska rådet bedöms, prioriteras mellan och i relevanta fall genomförs i Sverige. Utskottet välkomnar därför att regeringen i regleringsbrevet för 2014 för Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket och SMHI har beslutat att respektive myndighet ska redovisa hur den har följt upp de slutsatser och rekommendationer som antogs vid det arktiska miljöministermötet i februari 2013 samt vid Arktiska rådets utrikesministermöte i maj 2013.

Utskottet har tidigare uttalat att regeringen regelbundet bör informera riksdagen om utvecklingen i det arktiska området (bet. 2011/12:UU3). Formellt sett har detta endast skett en gång under det svenska ordförandeskapet, inför det avslutande ministermötet i Kiruna i maj 2013. Utskottet noterar dock att riksdagsledamöter, på riksdagens initiativ via Nordiska rådet, har fått möjlighet till information om arbetet vid andra tillfällen, bl.a. vid en presentation av ordförandeskapsprogrammet i april 2011 och vid ett seminarium om ordförandeskapets resultat och det framtida arbetet med arktiska frågor i december 2013.

Utskottet överväger för närvarande former och prioriteringar för regeringens rapportering till riksdagen vad gäller frågor inom utskottets beredningsområde. Utskottet är därför inte berett att i detta sammanhang föreslå på vilket sätt regeringen bör informera om utvecklingen i Arktis, men står fast vid sitt tidigare ställningstagande att det bör göras med jämna mellanrum.

Slutligen noterar utskottet att Riksrevisionens granskning i hög utsträckning fokuserar på klimatarbetet i Arktiska rådet. Detta är naturligt eftersom granskningen är en del i Riksrevisionens granskningsstrategi Hållbar utveckling – klimat. Utskottet konstaterar att frågorna kring Arktis blir alltmer sammansatta och dynamiska och vill därför understryka vikten av att frågor som rör affärsverksamhet, miljö, urfolkens villkor, säkerhet och politik vägs mot varandra och integreras i regeringens arbete som rör Arktis.

Utskottet avstyrker motionerna 2013/14:U7 (S) och 2013/14:U303 (S) yrkande 58 i den mån de inte tillgodosetts genom det anförda. Utskottet föreslår också att skrivelse 2013/14:50 läggs till handlingarna.

Miljöskydd i Arktis

I en motion förespråkas åtgärder, bl.a. moratorier, för att förhindra exploatering av Arktis naturtillgångar. I en annan motion föreslås att Sverige, med respekt för internationell rätt, ska verka för ett långsiktigt skydd för de känsliga miljöerna i Arktis, samtidigt som den lokala befolkningens ekonomi, hälsa och kultur stärks.

Utskottet konstaterar att de arktiska kuststaterna utövar suveräna rättigheter i fråga om att utvinna och utforska naturtillgångar i de havsområden där de har jurisdiktion. Det är deras nationella lagstiftning som gäller, vilket innebär att det är Danmark, Förenta staterna, Island, Kanada, Norge och Ryssland som beslutar om eventuell utvinning av naturresurser i Arktis inom sina respektive territorier.

Utskottet förutsätter att regeringen, i enlighet med den svenska strategin för den arktiska regionen, fortsätter att verka för att eventuell utvinning av naturresurser bedrivs med högsta möjliga säkerhetskrav och att känsliga områden i Arktis skyddas. Sverige bör även i fortsättningen vara aktivt i relevanta internationella samarbeten för att skydda den unika miljön i Arktis och minimera de negativa effekterna av och riskerna med en förväntad ökad utvinning av naturresurser. Starka hänsynskrav och hårda begränsningar vad gäller oljehantering är nödvändiga i de arktiska havsområdena, och Sverige bör verka för att särskilt känsliga områden skyddas från exploatering. Utskottet välkomnar i sammanhanget det avtal för att säkra de arktiska staternas beredskap inför och bekämpning av eventuella oljeutsläpp som undertecknades vid ministermötet i Kiruna i maj 2013.

Det understryks också i strategin att Sverige ska verka för att den mänskliga dimensionen och jämställdhetsperspektivet lyfts fram i Arktisrelaterade samarbetsorgan. Negativa hälsorelaterade och sociala effekter av klimatförändringar, miljögifter och av det förväntat ökande nyttjandet av arktiska naturresurser behöver motarbetas. Urfolkens rätt att bevara och utveckla sin identitet, kultur, kunskapsöverföring och traditionella näringar behöver vidmakthållas. De samiska språken och andra arktiska urfolkspråk behöver bevaras.

Med hänvisning till vad utskottet här anför avstyrks motionerna 2013/14:U242 (MP) yrkandena 1–5, 2013/14:U303 (S) yrkande 59 och 2013/14: MJ493 (S) yrkande 2.

Övriga motionsförslag

Utöver de yrkanden som behandlats tidigare i detta betänkande finns motionsvis framförda förslag som är föremål för förenklad motionsbehandling enligt de riktlinjer som fastslagits av riksdagen med anledning av

Riksdagskommitténs betänkande 2005/06:RS3 och promemorian Förenklad motionsbehandling under återstoden av mandatperioden som utskottet fastställde i oktober 2010.

Utskottet har vid en genomgång funnit att de yrkanden som anges nedan inte kan vara aktuella för något tillkännagivande från riksdagen. Efter denna behandling avstyrker ett enigt utskott motionerna 2013/14:U211 (KD) och 2013/14:U248 (FP) yrkandena 1–6.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har lett till följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Granskningen, punkt 1 (S, V)

av Carina Hägg (S), Carin Runeson (S), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Hans Linde (V) och Désirée Liljevall (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2013/14:U7 och 2013/14:U303 yrkande 58.

Ställningstagande

Sveriges samarbete med de andra arktiska staterna genom Arktiska rådet är mycket viktigt i en tid då områdets strategiska betydelse ökar och klimatförändringarna får stora konsekvenser. De arktiska frågorna växer i betydelse och det är därför viktigt att regeringen och riksdagen tillsammans kan lägga mer kraft på dessa frågor. Regeringen tycks inte ha samma inställning, vilket illustreras av att regeringens strategi för ordförandeskapet i Arktiska rådet inte behandlades i riksdagen. Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer ger ytterligare stöd för vårt krav på en årlig skrivelse till riksdagen om regeringens arbete med de arktiska frågorna.

Andra viktiga frågor som berörs i Riksrevisionens granskning handlar om hur regeringen kan förbättra sitt sätt att tydliggöra ansvarsfördelningen och arbetet med att genomföra Arktiska rådets rekommendationer. Regeringen bör ta till sig Riksrevisionens kritik i detta avseende. Enligt vår uppfattning är det inte tillräckligt att, som i skrivelsen, hänvisa till UD:s samordningsansvar.

2. Granskningen, punkt 1 – motiveringen (MP)

av Bodil Ceballos (MP).

Ställningstagande

Den arktiska regionen är ett unikt område bland jordens ekosystem och innehåller enorma naturskatter. Arktis är hem för rik biologisk mångfald och lagrar också världens största sötvattensreserver i sina glaciärer. Ett

stort antal forskare och experter från olika organisationer från hela världen har varnat för de allvarliga konsekvenserna av ett smältande Arktis. Under det svenska ordförandeskapet i Arktiska rådet borde kraftfulla och snabba åtgärder ha initierats för att motverka klimatförändringarna. Konkreta initiativ borde också ha tagits för att genom bindande internationella överenskommelser långsiktigt skydda den arktiska miljön från exploatering av naturresurser och militär upprustning. Så har inte skett och vi anser därför inte att det svenska ordförandeskapet kan betraktas som framgångsrikt.

3. Miljöskydd och samarbete om Arktis, punkt 2 (S)

av Carina Hägg (S), Carin Runeson (S), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S) och Désirée Liljevall (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2013/14:U303 yrkande 59 och 2013/14:MJ493 yrkande 2 och avslår motion 2013/14:U242 yrkandena 1–5.

Ställningstagande

Samarbetet om den arktiska regionen har utvecklats på ett positivt sätt. Ett exempel på detta är det bindande avtal om gemensamma sjö- och flygräddningsinsatser för personer som undertecknades av utrikesministrarna vid Arktiska rådets möte i Nuuk 2011. Regeringen bör driva på för att det undertecknade avtalet förverkligas genom praktisk handling så att utbildningsinsatser sätts i gång och räddningsutrustning finns på lokal nivå. Socialdemokraterna ser positivt på Kirunadeklarationen som undertecknades vid Arktiska rådets möte i Kiruna 2013. Det är ett framsteg att de arktiska staterna nu binder sig till att rapportera oljeutsläpp samt att understödja varandra i arbetet med att hantera konsekvenserna av ett eventuellt utsläpp. Regeringen bör driva på för att motsvarande avtal också upprättas för räddningsinsatser vid utsläpp av kemikalier eller andra miljöfarliga ämnen.

Ansvarsområdena för räddningsinsatser täcker enorma ytor och inget land har tillräcklig kapacitet för att hantera de stora utmaningar som en större olycka skulle innebära. Regeringen bör därför driva på för ett samarbete mellan de nordiska länderna för att säkra beredskapen både avseende räddningsinsatser för personer och räddningsinsatser vid miljöfarliga utsläpp.

Den arktiska regionen är rik på naturresurser, dels levande naturresurser i form av fisk, dels gas, olja och mineraler. De ökande möjligheterna att utvinna dessa rikedomar måste följas av hårda miljökrav för exploatering samt att befolkningens intressen tillvaratas. Förändringar i fiskebestånden och arternas utbredning bör kartläggas.

Det behövs ett djupt och omfattande svenskt engagemang i Arktis. Vi har mycket att vinna på det, som ett nordligt land med två tredjedelar av vårt land norr om den 60:e breddgraden. Vi har också mycket att bidra med, som en nation med gamla och starka traditioner inom polarforskning och en hög profil i internationell samverkan i frågor om miljö, naturresurser, minoriteter och rättigheter.

Det gäller från svensk sida att ytterligare främja den arktiska regionen och utveckla forskningen i Arktis. Sverige bör vara drivande inom polarforskningen, speciellt inom området där det utvecklas observationssystem, och arbeta för att den pågående s.k. SAON-processen inom Arktiska rådet genomförs och för att tillgängligheten till data säkras.

University of the Arctic omfattar i dag ett samarbete mellan mer än 70 medlemsorganisationer, universitet och högskolor. För den svenska delen står Luleå universitet, Umeå universitet och Mittuniversitetet. Samarbetet förbättrar möjligheterna för den arktiska regionen att ta del av högre utbildning och förstärker speciellt forskningen som rör klimatfrågor. Sverige bör delta fullt ut i verksamheten. Även forskningen som bedrivs utifrån människors hälsa i kombination med klimatförändringarna i Arktis är viktiga att följa.

Klimatförändringarna skapar nya utmaningar som vi måste förhålla oss till och påverka. Vi anser att ansträngningar bör göras för att långsiktigt skydda den känsliga arktiska miljön och stödja lokalbefolkningarnas ekonomi, hälsa och kultur. Samma anda av samarbete och hänsyn bör eftersträvas som föregicks när Antarktis skyddades, trots att de två polerna skiljer sig åt väsentligt i flera avseenden. Målet är att få till stånd bindande juridiska regelverk till skydd för den känsliga arktiska miljön. De delar av Arktis som historiskt har varit skyddade, på grund av ett permanent havsistäckes, måste skyddas med ett starkt bindande regelverk och fredas från exploatering av naturgas, olja och fiske med destruktiva redskap samt fiske på hotade bestånd. För resterande delar av Arktis måste samarbetet stärkas mellan länderna. Vi anser att Sverige, med utgångspunkt från både konventionen om biologisk mångfald och klimatkonventionen, kan ifrågasätta framtida olje- och naturgasexploateringar i området. Det gäller även fiske med destruktiva redskap och fiske på hotade bestånd. Med respekt för varje lands rätt att själv besluta om sina naturtillgångar och med respekt för FN:s havsrättskonvention ska Sverige i internationella sammanhang verka för ett långsiktigt skydd för de känsliga miljöerna i Arktis.

4. Miljöskydd och samarbete om Arktis, punkt 2 (MP, V) av Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:U242 yrkandena 1–5 och avslår motionerna 2013/14:U303 yrkande 59 och 2013/14:U303 yrkande 2.

Ställningstagande

Om vi inte lyckas stoppa den arktiska ismältningen kommer vi att få se en ökning av extrema väderfenomen som kommer att få katastrofala konsekvenser runt om på jorden. Att skydda miljön i Arktis är därför ett internationellt åtagande. Vi behöver ett permanent, rättvist och övergripande fördrag eller multilateralt avtal som skyddar ishavet och miljön, ekosystemen och de lokala samhällena som är beroende av dem.

Oljeprospektering i Arktis bör förbjudas eftersom det innebär alltför många risker. Oljeindustrin har en lång historia av spill i känsliga områden, och sannolikheten för att liknande olyckor i framtiden ska inträffa är mycket hög. Oljesanering i ishavet skulle vara extremt svårt på grund av ineffektiv och i dag obefintlig teknik för sanering i de extrema väderförhållanden som råder i Arktis.

Isarnas avsmältning är en av de mest synliga effekterna av klimatförändringen, men den är också ett problem i sig. Högre temperaturer och mindre is kommer att medföra stora påfrestningar på det arktiska ekosystemet och för befolkningen. Med öppna vatten i Arktis blir också Nordost- och Nordvästpassagerna intressanta genvägar för sjöfarten mellan Europa och Asien samt mellan Nordamerikas östkust och Asien. Detta är naturligtvis positivt för sjöfarten, men vilka effekter det får på miljön och den biologiska mångfalden är oklart. Risken för påverkan är dock uppenbar, inte minst vid ett haveri med en olje- eller kemikalietanker. Ökade problem med föroreningar och massturismens utveckling riskerar att utgöra ett allvarligt hot mot de lokala samhällenas kultur, hälsa och miljö. Arktiska urfolk är beroende av ekosystemet för sin överlevnad. Skadas ekosystemet allvarligt riskerar det att skada deras livskvalitet men också deras kulturella rikedom och traditionella visdom.

En annan konsekvens av det förändrade klimatet är att industriellt fiske i regionen möjliggörs i en skala som hittills inte förekommit. I Arktis finns alltså några av jordens få vatten som ännu inte har utarmats av mänskligt, storskaligt fiske med destruktiva metoder. Regeringen bör i internationella sammanhang verka för ett moratorium för fiske på fiskebestånd utan vetenskapligt satta kvoter i Arktis.

Det är också troligt att den aktuella utvecklingen i Arktis och upptäckten av nya energireserver under Arktis smältande isar riskerar att bli en källa till säkerhetspolitisk spänning mellan inte bara de åtta arktiska staterna utan även de länder som inte har landgräns mot Arktis men som vill ta del av dess rikedomar. Det finns risk för att den militära hotbilden kommer att öka.

Arktis är en angelägenhet främst för de ursprungsbefolkningar som lever där och i andra hand för hela jorden – det är inte en region vars öde ska få avgöras av ett fåtal oljeländer som har territorier norr om polcirkeln. De arktiska strandstaterna bör därför ta initiativ till att inbjuda det internationella samfundet till samtal om utformningen av en konvention eller annat instrument som ger regionen ett långtgående skydd mot militarisering och exploatering under minst 100 år och i stället skapar en världspark för fred och liv. Ett sådant instrument kan med all sannolikhet utformas på en mängd olika sätt; det är i dag inte möjligt att närmare precisera dess konstruktion eller olika delar. Miljöpartiet och Vänsterpartiet anser dock att det bör omfatta en demilitarisering av regionen, ett stopp för ny exploatering av mineraler och fossila bränslen, en reglering av fiske och sjöfart, fredade ekosystem och ett säkerställt stort inflytande för urbefolkningarna. Sverige kan spela en instrumentell roll i skapandet av ett sådant skydd.

Internationella förhandlingar av denna art är ofta arbetskrävande och långdragna; de tar många år att slutföra. När det gäller Arktis finns dessutom troligen starka nationella och kommersiella intressen som motsätter sig en process som syftar till att skapa en världspark. Samtidigt är situationen i Arktis så allvarlig och akut att varje dag räknas. Därför är det angeläget att vidta åtgärder som hindrar en ökad exploatering av Arktis i väntan på en mer långsiktig överenskommelse. Miljöpartiet och Vänsterpartiet anser därför att Sverige bör ta initiativ till ett omedelbart moratorium för all utvidgad exploatering i minst tio år.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2013/14:50 Riksrevisionens rapport om Sverige i Arktiska rådet.

Följdmotionen

2013/14:U7 av Urban Ahlin m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att hörsamma Riksrevisionens rekommendationer.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:U211 av Irene Oskarsson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för ett starkare miljöskydd för Arktis inom ramen för samarbetsorganisationen Arktiska rådet.

2013/14:U242 av Bodil Ceballos m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ta initiativ till ett omedelbart moratorium för all utvidgad exploatering i Arktis.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige med sitt medlemskap i Arktiska rådet bör verka för ett förbud mot ny oljeborring i Arktiska oceanen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för ett moratorium för bottentrålning i tidigare ofiskade områden i Arktis.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för ett moratorium för fiske på fiskebestånd utan vetenskapligt satta kvoter i Arktis.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta initiativ till att bilda ett reservat för fred och miljöskydd i Arktis.

2013/14:U248 av Anita Brodén m.fl. (FP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om föreningar i Arktis.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om marina reservat.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ursprungsbefolkningens rättigheter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tydligare riktlinjer, dialog och delaktighet för att öppna nya gruvor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av extra stor sjösäkerhet i Arktis.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om University of the Arctic.

2013/14:U303 av Urban Ahlin m.fl. (S):

58. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionens avsnitt 8.2 Samarbete i norra Europa: Barentsregionen och den arktiska regionen.
59. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionens avsnitt 8.3 Arktiskt samarbete.

2013/14:MJ493 av Matilda Ernkrans m.fl. (S):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Arktis och klimatpolitik.